

กรรมทางทฤษฎี

ในการศึกษาเรื่องผู้นำศาสนาอิสลามท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีแนวความคิดทางทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มีอยู่ 3 ประเด็นคือ แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำ แนวความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับเรื่องผู้นำ

ชนชั้นนำ ในวิชารัฐศาสตร์ คำนี้มีทั้งความหมายกว้างและความหมายแคบ ในความหมายกว้างนั้น หมายถึง กลุ่มชน ในสังคมที่มีคุณสมบัติเป็นพิเศษเหนือบุคคลโดยทั่วไป หรือมีอำนาจถึงชนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจในทางการเมืองและการบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหมายนี้ที่ใช้ในประเทศเผด็จการหรือประเทศด้อยพัฒนา ด้วยเหตุที่ว่าประเทศเผด็จการ ดังเช่น โซเวียตหรือจีนแดง มีความเชื่อในลัทธิการเมืองที่ว่า การปกครอง การบริหารประเทศนั้น เป็นความรับผิดชอบของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น โดยอ้างว่าเป็นผู้ปกครองชนชั้นกรรมาชีพ (The vanguard of the proletariat) ฉะนั้นชนชั้นนำจึงได้แก่กลุ่มหัวหน้าของพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น เลขาธิการ คณะกรรมการกลางและคณะกรรมาชีพ (ปรีซีเดียม) ของพรรค เป็นต้น ส่วนประเทศด้อยพัฒนานั้น โดยเหตุที่ประชาชนยังไม่มีความรู้ความสามารถในการปกครองตนเอง ผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศหรือชนชั้นนำ จึงได้แก่ผู้ที่สามารถเข้าครอบครองอำนาจทางการเมืองได้ เช่น กลุ่มปัญญาชนหรือกลุ่มผู้มีอาวุธในมือเช่นคณะทหาร เป็นต้น สำหรับประเทศที่เจริญแล้ว และเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนส่วนใหญ่มีกู้ความสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ จึงสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้อย่างเต็มที่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งผู้ที่เป็นรัฐบาลก็ดี ประชาชนก็ดี มีความรู้ มีคุณสมบัติใกล้เคียงหรือทัดเทียมกันมาก จนกระทั่งไม่มีความรู้สึกว่าการกลุ่มใดเป็นชนชั้นนำ กลุ่มใดเป็นผู้ตาม ยิ่งกว่านั้นประชาชนส่วนมาก

สามารถมีอิทธิพลเหนือกลไกทางการเมืองของชาติได้ ประการสุดท้าย รัฐบาลหรือคณะผู้บริหารคงอยู่ในตำแหน่งได้ชั่วคราว เท่าที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ จึงไม่สามารถผูกขาดอำนาจทางการเมืองได้ตลอดไป ชนชั้นนำในประเทศพัฒนาแล้วมักจะมีลักษณะกระจาย หรือเป็นแบบพหุนิยม (pluralism)

คำว่า "ชนชั้นนำ" มีความหมายในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความหมายกว้าง ๆ อาจหมายถึงผู้ที่ดำรงตำแหน่งสูงในสังคม
2. โดยทั่วไป ชนชั้นนำเกี่ยวข้องกับค่านิยมของสังคม เช่น สังคมที่ยกย่องความรู้ ผู้ที่มีความรู้หรือปัญญาชน (intelligentsia) ก็เป็นชนชั้นนำ สังคมที่ยกย่องอำนาจ ผู้ที่มีอำนาจเป็นชนชั้นนำ สังคมที่ยกย่องความมั่งคั่ง (plutocracy) คนรวยก็กลายเป็นชนชั้นนำอีกประเภทหนึ่ง
3. กลุ่มคนที่มีส่วนในการใช้อำนาจในรัฐ เช่น กลุ่มที่มักจะดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในประเทศ ไม่ว่าตำแหน่งนั้นจะมาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งก็ถือว่าเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง
4. ชนชั้นนำทั่วไปในสังคม ได้แก่ผู้ที่มีบทบาทในสิ่งที่สังคมถือว่าสำคัญยิ่ง เช่น ถ้าหากสังคมโดยยกย่องตำแหน่งราชการชั้นสูงไม่ว่าจะเป็นทางพลเรือนหรือทหาร และให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง บุคคลที่สามารถอยู่ในวงการดังกล่าวนี้ก็ถือว่าเป็นชนชั้นนำ ชนชั้นนำนี้อาจสืบต่อกันได้ด้วยการสืบสายโลหิต หากผู้สืบสันดานของชนชั้นนำเหล่านี้สามารถมีบทบาทในการดำรงรักษาสถานภาพในวงการ

ภาวะผู้นำและผู้นำ

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (leadership) ไว้แตกต่างกันมากมาย เช่น

Ordway Tead กล่าวว่า ภาวะผู้นำคือ การใช้อิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือปฏิบัติ งาน เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือความเป็นผู้นำคือ ศิลปะแห่งการกระทำของ บุคคลหนึ่ง เพื่อให้ได้รับสิ่งที่ต้องการ โดยที่让别人รู้สึกชอบหรือพึงพอใจตัวเขาด้วย (Tead 1936 : 36)

Solomon Ben กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณสมบัติของการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อ บุคคลอื่น ซึ่งสามารถทำให้บุคคลอื่นรับฟัง เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มยอมทำตาม คำแนะนำของเขา ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ (Ben 1950 : 4-5)

John M. Pfiffner และ Robert V. Presthus กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึงการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ ซึ่งมีอยู่ต่อผู้บังคับบัญชาใน สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยกระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อ มุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ (Pfiffner and Presthus 1960 : 92-93)

John M. Pfiffner ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ภาวะผู้นำ ซึ่งค่อนข้าง กระจุกและรัดกุมอีกว่า ภาวะผู้นำเป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้นำ และการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของผู้ नेताในฐานะผู้ใช้อิทธิพล (influencer) ต่อพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้อิทธิพล (influencee) หรือผู้ตาม (follower) ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน (Pfiffner and Sherwood 1965 : 350)

Horence B. English กล่าวว่า ภาวะผู้นำคือ

1. เป็นลักษณะหรือทักษะการนำ หรือหน้าที่การนำ ความหมายในแง่นี้จะไม่ คำนึงถึงสถานการณ์เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาตัดสินว่าใครจะเป็นผู้นำและนำได้ อย่างไร

2. เป็นการเริ่มชี้แนวทางหรือการควบคุมการกระทำที่มีต่อกลุ่มหรือต่อบุคคล อื่น โดยผู้ตามอาจทำความแนวทางนั้น ๆ ไม่มากนัก

3. เป็นการกระทำที่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม ในทางที่จะทำให้กลุ่มค่าเนิมีการตาม
ต้องการ (Bass 1960 : 87-89)

Bernard M. Bass ได้พิจารณาความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ โดยได้แยกนิยาม
การเป็นผู้นำออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. สถานะ (status) ถือเป็นลักษณะการเป็นผู้นำที่เหมือนกับความสำเร็จของ
ตำแหน่งของคนนั้น
2. การยกย่องนับถือ (esteem) ถือว่าลักษณะผู้นำที่เป็นที่รวมของความ
สนใจ ผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือ มักจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำด้วย
3. พฤติกรรม (behavior) ผู้นำคือผู้ที่แสดงพฤติกรรมในการนำ เนื่องจาก
คนที่มีตำแหน่งต่างกัน พฤติกรรมในการนำก็ต่างกันด้วย
4. อิทธิพล (influence) การเป็นผู้นำก็คือการมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และ
ชักนำให้คนอื่นปฏิบัติตาม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

Ralph M. Stogdill กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการสั่งการ
และการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกของหมู่คณะ เพื่อพยายามเข้าสู่เป้าหมายที่
ตั้งไว้ และให้บรรลุผลสำเร็จ (Stogdill 1950 : 4)

จากคำนิยามนี้แสดงว่าภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นอย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีองค์ประกอบ 3
ประการ คือ

1. มีหมู่คณะ (group)
2. มีงานหรือวัตถุประสงค์ (a common task) หรือมีวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
(group objective)
3. มีความแตกต่างในด้านความรับผิดชอบ (differentiation
responsibility)

La Pierre และ Fransworth) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ ได้แก่ พฤติกรรมซึ่งมี
ผลทำให้พฤติกรรมคนอื่นยอมคล้อยตาม แทนที่จะยอมคล้อยตามคนอื่น ผู้นำจึงเป็นตัวหลักที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์การหรือหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และต่อผลงานส่วนรวม คุณภาพและลักษณะหัวหน้างานจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพขององค์การ หรือหน่วยงาน รวมทั้งต่อวิธีการปฏิบัติงานและผลงานอีกด้วย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า ภาวะผู้นำเป็นลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้นำ ในการที่สามารถจะทำให้บุคคลอื่นคล้อยตามไปในทิศทางและวิธีการ ซึ่งผู้นำดังกล่าวกำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้วางไว้

ความหมายของผู้นำ

ได้มีผู้ให้คำจำกัดความคำว่า "ผู้นำ" ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

T.N. Whitehead กล่าวว่า ผู้นำคือบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากคนอื่น ๆ ในกลุ่มและเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นในสิ่งที่ผู้อื่นร้องขอ สามารถชี้แนะทางให้ผู้อื่นทำตาม โดยผู้ตามให้ความเชื่อฟัง (Whitehead 1973 : 28)

Raymond J. Burby กล่าวว่า ผู้นำคือบุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตาม ด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่าง ๆ ลงได้ และนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ (Raymond 1972 : 32)

ผู้นำคือสัญลักษณ์ (symbol) แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นผู้รับฝากไว้ซึ่งปณิธานและความหวังของประชาชน (despositary) ผู้นำจึงเป็นเงา (image) หรือภาพสะท้อน (projection) ของประชาคม

ผู้นำ หมายถึงบุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นมา หรือได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นหัวหน้า มีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และอาจชักพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางที่ดีหรือชั่วได้ เรียกผู้นำตามลักษณะนี้ว่า ผู้นำแบบพลวัต (dynamic leader) ซึ่งถ้าหากนำไปในทางที่ถูกที่ควรก็เรียกว่าเป็นผู้นำในทางที่ดี (positive leader) และถ้านำไป

ในทางไม่ถูกต้อง ปฏิบัติการอันเห็นปฏิปักษ์ต่อระเบียบแบบแผนของสังคมก็เรียกว่าเป็นผู้นำ
ปฏิเสธ (negative leader) คือนำในทางไม่ดี

โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำคือบุคคลใดก็ตามที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่ม
หรือมีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ในการทำงาน ผู้นำอาจ
เป็นใคร ๆ เดียวกับผู้บริหารหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น ในกลุ่มหรือองค์การหนึ่ง ๆ อาจมีผู้นำหลาย
คนนอกเหนือไปจากผู้บริหารหรือหัวหน้าซึ่งเป็นผู้นำโดยตำแหน่ง

ส่วนภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงออกมาเพื่อมี
ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มในระหว่างทำงาน หรือผู้ร่วมในสถานการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้
กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ

ฉะนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแล้ว ผู้นำจึงหมายถึงตัวบุคคลและภาวะผู้นำเป็น
เรื่องของคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของบุคคลที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

ประเภทของผู้นำ

การศึกษาพิจารณาเรื่องประเภทผู้นำมีความยากลำบากอยู่บ้าง เพราะประเภท
ของผู้นำย่อมมีความแตกต่างกันไปแล้วแต่เวลา สถานการณ์ และสถานที่ ดังนั้นจึงมีนัก
วิชาการให้ความเห็นในการศึกษาพิจารณาเรื่องประเภทผู้นำ ในลักษณะที่ต่างกัน เช่น
นักจิตวิทยาให้ความเห็นว่า ลักษณะผู้นำย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างของสังคม เพราะ
ลักษณะของสังคมที่ต่างกันก็จะเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของผู้นำในแต่ละประเภท
ด้วย ส่วนนักสังคมวิทยาเห็นว่า ลักษณะผู้นำจะเป็นแบบใดย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์
(situation) ของสังคมหรือขององค์การในแต่ละแห่ง เพราะผู้นำก็คือบุคคลธรรมดาที่จะ
ต้องปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมและเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ เช่น
ผู้นำในระดับสูงหรือประมุขของประเทศต่าง ๆ ก็เป็นแบบหนึ่ง ผู้นำในทางศาสนาก็เป็นอีก
แบบหนึ่ง หรือผู้นำในทางทหาร ทางธุรกิจ หรือนักวิชาการก็ย่อมจะแตกต่างกันออกไป

การศึกษาประเภทของผู้นำ แม้จะมีลักษณะแตกต่างกันมากมายตามแต่ผู้ศึกษาจะพิจารณาในด้านใด อย่างไรก็ตาม ในการจำแนกประเภทของผู้นำ Edwin B. Flippo ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า น่าจะแยกออกพิจารณาเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภท คือ (Flippo 1966 : 230-232)

1. ผู้นำประเภทนิเสธ (negative leadership) หมายถึง ผู้นำที่ใช้วิธีการบริหารไปในทางที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานเกิดความเกรงกลัว จำต้องปฏิบัติตามที่ผู้นำปรารถนา โดยอาศัยอำนาจหน้าที่เป็นเครื่องมือ ผู้นำประเภทนี้มีลักษณะเป็นเผด็จการหรือรวบอำนาจมากที่สุด

2. ผู้นำประเภทปฏิฐาน (positive leadership) หมายถึง ผู้นำที่ใช้วิธีการในการบริหารไปในทางที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมแสดงความคิดเห็น และน้อมนำให้ผู้ตามเห็นชอบในเหตุผลของการที่จะปฏิบัติงาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้นำประเภทนี้มีลักษณะเป็นนักประชาธิปไตย ให้เสรีภาพแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่มากกว่าประการแรก การใช้ใช้อำนาจก็เป็นในลักษณะที่มุ่งจะก่อให้เกิดความเลื่อมใสและศรัทธาในการปฏิบัติงาน โดยใช้อำนาจบารมีเป็นเครื่องมือยิ่งกว่าการใช้ใช้อำนาจหน้าที่

แบบของผู้นำ

ในการศึกษาเรื่องแบบของผู้นำนี้ จะเป็นการชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้นำและลักษณะการทำงานของผู้นำในแต่ละแบบ วิธีการแบ่งแบบของผู้นำก็มีหลายลักษณะ เช่น พิจารณาเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้นำ สถานการณ์ สถานะ หรือภาวะแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น ตัวอย่างในการแบ่งแบบผู้นำ ซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้ เป็นเพียงบางส่วนและจะกล่าวถึงโดยสังเขป

เมื่อพิจารณาลักษณะและวิธีการใช้อำนาจ การศึกษาลักษณะของผู้นำแบบนี้ ได้รับความนิยมนแพร่หลายและเป็นแบบที่มีการกล่าวอ้างถึงเสมอสำหรับผู้ศึกษาเรื่องนี้ โดยได้แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

1.1 ผู้นำแบบกัตตินิยม (Autocratic Leader)

ก. แบบเจ้านาย เป็นผู้นำที่ถืออำนาจตัดสินใจของกุ่มด้วยตนเอง วางแผนต่าง ๆ เอง เป็นคนเดียวที่ทราบลำดับต่าง ๆ ของงานที่จะทำและชี้บอกกิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกจะต้องทำให้มีการเปลี่ยนแปลง ชอบใช้อำนาจเต็มที่ ถือเอาความคิดเห็นของตนแต่ผู้เดียวเป็นสำคัญ มีวิธีการที่จะร่งสภาพของตนเอง เช่น ไม่ให้คนอื่นทราบวัตถุประสงค์ของกุ่มให้สมาชิกรู้งานเป็นส่วน ๆ เฉพาะที่เกี่ยวกับตนเอง ให้การติดต่อระหว่างคนในกุ่มมีน้อยที่สุด

ข. แบบบิดาหรือญาติผู้ใหญ่ จะถือว่าผู้ใต้บังคับบัญชาหรือสมาชิกในกุ่มเสมือนลูกหลานหรือญาติ แต่ก็ยังคงถือว่าตนเองมีความสำคัญเป็นใหญ่กว่าผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งหลาย

1.2 แบบเสรีนิยม (Laissez Fair Leader)

ผู้นำที่ใช้อำนาจแบบนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Free - Fair Leader เป็นผู้นำที่มักจะปล่อยให้สมาชิกในกุ่มหรือผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามใจชอบ เป็นผู้นำที่ขาดลักษณะของการเป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็งเด็ดขาด ไม่มีการตัดสินใจที่เป็นของตนเอง เป็นผู้นำที่คอยแต่ลงนามหรือค่านเรื่องเท่านั้น ทำหน้าที่คล้ายกับบุรุษไปรษณีย์ของความรับผิดชอบของงานในการปฏิบัติงาน ไม่มีความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์หรือแก้ไขให้งานดีขึ้น

1.3 ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leader)

ผู้นำแบบนี้ถือเอาแต่ใจตนเองเป็นที่ตั้ง ในการปฏิบัติงานมักจะให้โอกาสสมาชิกในกุ่มหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นและฟังความคิดเห็นคนอื่น ๆ เสมอ ผู้นำแบบนี้จึงเรียกว่าพวกใจกว้าง (open minded) คือถืออำนาจของกุ่มเหนือกว่าตนเอง การจะดำเนินการบริหารอื่นใดก็กระทำในนามของกุ่ม เพราะต้องการให้เกิดความร่วมมือร่วมใจจากทุก ๆ ฝ่าย

อย่างไรก็ตาม ผู้นำทั้ง 3 แบบนี้ ไม่สามารถระบุได้ว่าแบบใดดีที่สุด แต่ความเป็นจริงแล้ว ลักษณะความเป็นผู้นำแบบหนึ่ง ๆ ย่อมเหมาะสมกับสถานการณ์แบบหนึ่ง ๆ ต่างกันออกไป ภายใต้อาณาการณณ์แบบหนึ่ง ความเป็นผู้นำแบบอัตตาศาธิปไตยอาจจะดีกว่าแบบประชาธิปไตยก็ได้ และภายใต้อีกสถานการณ์หนึ่ง ความเป็นผู้นำแบบเสรีนิยม หรือการปล่อยตามสบายอาจจะดีกว่าแบบอื่น ๆ ทั้งหมดก็ได้ ดังนั้น จึงต้องพิจารณาองค์ประกอบในเรื่องสถานการณ์ด้วย

ข้อสรุปในการทำงานของผู้นำแบบต่าง ๆ

ในการทำงานของผู้แต่ละแบบ Fred E. Fiedler (Fred E. Fiedler 1965 : 12-13) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับประสิทธิผลในการทำงานภายใต้ผู้นำแบบต่าง ๆ ว่า

1. ประสิทธิผลของกลุ่มขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแบบ (style) ในการนำของผู้นำในสถานการณ์เฉพาะที่เขาทำการนำกลุ่ม ผู้นำส่วนมากเป็นผู้นำที่สามารถในบางสถานการณ์ แต่ก็มีอีกหลายสถานการณ์ที่เขาไม่สามารถนำกลุ่มได้ดี

2. ความเป็นผู้นำแบบใดจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์กลุ่มที่จะทำให้ผู้นำใช้อิทธิพลได้มากน้อยเพียงใด

3. ถ้าประสิทธิผลของความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับแบบผู้นำและสถานการณ์แล้ว เราสามารถที่จะทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

3.1 โดยการเลือกผู้นำ หรือฝึกฝนผู้นำให้เหมาะสมกับกลุ่ม

3.2 จัดสถานการณ์ของกลุ่มให้เหมาะสมกับผู้นำ

แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ และแบบความเป็นผู้นำของคนทำได้ยากกว่าการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ จึงมักอาศัยการจัดกลุ่มสถานการณ์มากกว่า ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลงานที่ดี

แนวความคิดในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจของนักรัฐศาสตร์ประการหนึ่งก็คือ ระหว่างการที่บุคคลมีความรู้สึกผูกพัน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือของระบบการเมืองที่เขาสังกัดอยู่น้อยเพียงใด จะส่งผลต่อการมีพฤติกรรมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือความสามารถที่จะแสดงออกถึงพฤติกรรมทางการเมืองในระดับใดอย่างไร จะส่งผลต่อความรู้สึกผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือของระบบการเมืองที่เขาสังกัดอยู่นั้น ความสัมพันธ์แบบใดที่จะสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ครอบคลุม ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะยอมรับว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นมักจะส่งผลซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม ผลหรือเหตุของความรู้สึกไม่ผูกพันหรือเมินห่าง (alienation) จากเรื่องของการเมืองการปกครอง เพื่อที่จะไม่มีอิทธิพลหรือตั้งใจจะให้ไม่มีอิทธิพลต่อส่วนรวม ดังนั้น การที่มีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) จึงมีความสัมพันธ์อย่างมากกับความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองของบุคคลในฐานะที่จะส่งผลซึ่งกันและกันได้

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นพฤติกรรมทางการเมือง หลักของแนวความคิดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นสิ่งที่เอนเข้าสู่ระบบซึ่งอาจจะเป็นการเรียกร้อง (demand) หรือการสนับสนุน (support) ต่อระบบที่ดำรงอยู่ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อยอมรับกันว่าการเมืองต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคลในระบบการเมืองในสังคม (urban society) ที่มีแบบแผนทางสังคมที่สลับซับซ้อนมากขึ้น การเมืองก็ยังมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ การปฏิบัติหน้าที่ของระบบการเมืองจะเป็นตัวตัดสินว่า สมาชิกในสังคมจะมีความสุขและอยู่ดีกินดีเพียงใด ความสำคัญดังกล่าวได้รับการยืนยันจาก จอห์น สจ๊วต มิลล์ นักปรัชญาการเมืองที่เห็นว่ามนุษย์จะต้องเรียนรู้ถึงความรับผิดชอบในการเข้ามีส่วนร่วม การขาดความสามารถในการเข้ามีส่วนร่วม แสดงความให้เห็นถึงการขาดความเป็นสมาชิกอย่างเต็มตัว ภายในระบบ

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของคำว่า "การเข้ามามีส่วนร่วม" (participation) ในพจนานุกรม
นั้น หมายถึง "หลักการที่บุคคลจะได้รับผลประโยชน์โดยการตัดสินใจ ซึ่งกระทำโดยสถาบัน
ทางการเมืองและสังคม และจะต้องร่วมในการตัดสินใจนั้นด้วย" เมื่อพิจารณาในแง่ของ
กิจกรรม (activities) แล้ว เป็นกิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทาง
การเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทาง
การเมือง เช่น ความเคลื่อนไหว พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่
สถาบันทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกิจกรรม
ทางการเมือง และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ยังมีความหมาย 2 ประการ คือ

1. การเข้ามามีส่วนร่วมของปัจเจกชนในกิจกรรมทางการเมือง
2. อัตราส่วนร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง

การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ไมรอน
ไวเนอร์ (Myron Weiner) (Weiner 1971 : 161-163) ได้สำรวจและรวบรวม
ความหมายที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ไว้ แยกเป็น 10 ความหมายดังนี้

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
2. ความพยายามที่สำเร็จในการใช้อิทธิพล (influence) ต่อการปฏิบัติ
การของรัฐบาลหรือในการเลือกผู้นำในวงการรัฐบาล
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง
(legitimate)
4. การกระทำที่มีตัวแทน (representation)
5. ความเมินห่างในการเข้าไปยุ่งเกี่ยว (alienation) เพราะเกิดความ
รู้สึกว่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น
6. ความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเป็นพวกกระตือ
รือร้น (activists) ที่จะทำ

7. การกระทำที่ต่อเนื่องผลักดัน (persistant) ที่อาจเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน (institutionalized) หรือเป็นการกระทำที่ประทุษร้ายที่ทันใด เช่น การก่อการจลาจล

8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (public policies) หรือเป็นการพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ (bureaucratic action)

9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics) เท่านั้น

10. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง"

ดังนั้น Myron Weiner ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นการปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (voluntary action) ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์การหรือไม่ก็ตาม จะเกิดเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิถีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะการบริหารงาน นโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

จากความหมายนี้ ไวเนอร์ ได้เน้นประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ ต้องเป็นการกระทำ การกระทำนั้นต้องเป็นไปโดยใจสมัคร (voluntary) โดยที่ประชาชนสามารถเลือก (choice) เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้ด้วย

Herbert McClosky (McClosky 1968 : 252-253) ได้อธิบายว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยสมัครใจซึ่ง สมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกันในอันที่จะเลือกผู้นำของตน และกำหนดนโยบายของรัฐ การกระทำนั้นอาจจะกระทำโดยตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้นได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (อาจจะอย่างเดี่ยวหรือหลายอย่างพร้อม ๆ กันก็ได้) คือ

- การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
- การเสาะแสวงหาความรู้ทางการเมือง
- การอภิปรายหรือพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง
- การเข้าร่วมในการชุมนุมทางการเมือง
- การออกเงินช่วยเหลือนักการเมือง

ฯลฯ

เพราะการเข้าร่วมทางการเมือง เป็นตัวกระตุ้นเตือนให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง ได้สำนึกถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน ทั้งยังเป็นการช่วยขยายขอบข่ายของความรู้ ทางด้านการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นอีกด้วย

Lester W. Milbreath และ (M. L. Goel (Milbreath and Goel 1965 : 16-19) อธิบายว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการกระทำ ของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง จากความหมายนี้ Milbreath จึงเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองกินความรวมถึงบทบาทของประชาชนใน การกระทำใด ๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลที่ออกมาทางการเมือง

ส่วน Norman H. Nie และ Sidney Verba เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทาง การเมืองจะต้องเน้นเรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่ไม่กระตือรือร้นต่อ กฎเกณฑ์แต่ร่วมทางด้านการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลของพรรคการเมือง และนักหาเสียงอาชีพ เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาล ทั้งในด้านการ เลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการเลือกการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบาลและเป็นการเข้ามามีส่วน ร่วมต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรม

Huntington และ Jone M. Nelson ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมใน ประเทศกำลังพัฒนาไว้ที่น่าสนใจว่า เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมายเพื่อ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดย Huntington ได้เห็นว่า การมีส่วนร่วมนั้น หมายถึงเฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมือง

ธรรมดา ไม่ใช่ชนกการเมืองอาชีพ (political professional) เช่น ผู้สมัครเข้ารับ การเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เป็นประชาชนธรรมดา นั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (parttime) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่ จากัดในสังคม ไม่รวมกิจการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคัดค้านหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่ง ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้น จะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือเอา เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปด้วย ความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

โดยสรุปแล้ว การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีความหมายแตกต่างกันไปตาม แนวความคิดของนักวิชาการแต่ละท่าน อย่างไรก็ตามก็พอที่จะสรุปความหมายกว้าง ๆ เพื่อ เป็นกรอบในการศึกษาต่อไปว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั้งทาง ตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตาม ซึ่งการกระทำนั้นอาจผิดกฎหมายหรือถูกต้อง ตามกฎหมาย อาจใช้ความรุนแรงหรือไม่ก็ใช้ความรุนแรงสำเร็จผลหรือไม่ หรือกระทำโดย ความสำนึกหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Arther W. Bromage ได้จำแนกลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในการปกครองไว้ 2 อย่างใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ (Bromage 1965 : 75-76)

ก. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (voting) เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนา ของประชาชนต่อวิธีการกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ การแสดงเจตจำนงดังกล่าวนี้

จะมีความหมายจริง ๆ หรือมีผลดีตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นี้ ย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชนอย่างจริงจัง และการมีส่วนร่วมอย่างน้อยเพียงใดด้วย

ข. การบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (informal method of persure and persuasion) เช่น การติดตามการปฏิบัติงานของผู้แทนทางสื่อมวลชน และแสดงเจตจำนงกันในรูปรวมกลุ่มกันเดินขบวน เพื่อหาทางเปลี่ยนแปลงผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งที่ตนเองไม่พอใจ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง จึงต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นแรงกดดันอยู่ตลอดเวลา เพื่อผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชนให้ใช้วิธีการมีส่วนร่วมอย่างสันติวิธี ซึ่งได้แก่ การรวมกลุ่มต่อรองหรือผลักดันในรูปพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยถือว่า พรรคหรือกลุ่มดังกล่าวเป็นตัวกลางในการรับฟังและถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน

ค. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (formal actions) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการใช้สิทธิที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ เช่น การริเริ่มกฎหมาย (initiative) การแสดงประชามติ (referendum) และการเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง (recall)

Almond and Bingham G. Powell (Gabriel A. Almond and Powell 1966 : 48) ได้แบ่งการศึกษาถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูป คือ

1. การเข้ามีส่วนร่วมฯ ตามรูปแบบที่เรียกว่า "มาตรฐานทั่วไป" ที่เป็นการคัดเลือกบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง โดยพิจารณาจากความสามารถของแต่ละบุคคล ไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางสังคมหรือกลุ่มแต่อย่างใด

2. การเข้ามีส่วนร่วมฯ ตามรูปแบบที่เรียกว่า "มาตรฐานเฉพาะอย่าง" ที่เป็นการคัดเลือกคน โดยดูที่สถานะทางสังคม ชนชั้น จากที่อยู่แต่กลุ่มบุคคลบางประเภท

ในสภาพความเป็นจริงแล้ว การดึงเอาบุคคลเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในสังคมแบบดั้งเดิม แบบจารีตประเพณีกำลังพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่หรือแม้แต่สังคมที่ได้พัฒนาแล้วก็ตาม แนวทางในการดึงตัวบุคคลเข้าสู่การเมืองเป็นส่วนผสมของทั้งสองแบบอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของนักวิชาการที่จะกำหนดค่านิยมแบ่งบอกลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมทางการเมืองที่มีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีมากมายในหลายแนวความคิด แต่เมื่อพูดถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีปัญหาที่นำศึกษาในทางวิชาการ 4 ประเด็นคือ

1. ชนิดหรือรูปแบบ (types or forms) ที่บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
2. ความมากน้อยหรือความจริงจังในความสนใจของบุคคลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
3. กลุ่มหรือชนชั้นใดในสังคมที่เป็นผู้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
4. เหตุผลของการเข้าหรือไม่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในแต่ละสังคมทางการเมือง ประชาชนบางกลุ่มเท่านั้นที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในจำนวนนั้นก็จะมีรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน ในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันว่า รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมายและแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง แต่การจำแนกแบบดังกล่าวที่เห็นได้ชัดและเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์มากได้แก่ รูปแบบที่ได้จากการศึกษาของ Sidney Verba and Norman H. Nie 1971 : 41-3, 57-9) Susan Welch (Welch 1976 : 553-556) Milbreath และ Huntington ซึ่งในที่นี้จะพิจารณารวมกันไป เนื่องจากเนื้อหาสาระสำคัญคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (voting) ในการวิจัยเชิงวิชาการแล้วถือกันว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด และสามารถวัดค่าของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2525 : 80) Norman H. Nie เห็นว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำ ในแง่ที่ว่า เป็นแรงกดดันให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนเพื่อคะแนนเสียงของตนเอง โดยกิจกรรมดังกล่าวมี "ขอบเขต" กว้างขวางในการควบคุมรัฐบาล มีความแตกต่างจากกิจกรรมอื่น ๆ แต่มีผลแปรทพบว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตนที่มีต่อระบบ ดังนั้น บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคมและวิถีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน และยังพบว่า ในบางครั้งประชาชนส่วนใหญ่ที่ไปลงคะแนนเสียงนั้น อาจไม่เห็นความสำคัญของการกระทำของตนต่อผลทางการเมืองก็ได้ บุคคลเหล่านี้อาจไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองในรูปลักษณะอื่นใดเลยและในทางกลับกัน ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้ และเมื่อพิจารณาถึงระดับความผูกพันทางการเมืองนั้นพบว่า มีอยู่น้อยมากในแง่ที่ว่า เมื่อผู้ไปใช้สิทธิได้หย่อนบัตรเลือกตั้งเรียบร้อยแล้ว มันก็ยุติแค่นั้นเอง และการที่การเลือกตั้งมิได้มีบ่อย ๆ ก็เท่ากับว่ามันกลายเป็นเสมือนข้อจำกัดที่ทำให้บุคคลไม่อาจเข้าร่วมทางการเมือง ในรูปแบบนี้ได้บ่อยครั้งเหมือนรูปแบบอื่น ๆ และเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมตลอดชีวิตของบุคคลแล้ว การออกเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงเรื่องเบ็ดเตล็ด เพราะการใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับกิจกรรม การติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชน หรือการร้องเรียนผลประโยชน์จากผู้ประกอบการ ฯลฯ แต่เมื่อพิจารณาแล้ว การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสามารถกำหนด "ความเป็นไป" ของรัฐบาลหรือการปกครองได้ทันทีทันใด ดังนั้น การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจึงมีความสำคัญมาก

2. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง (party and campaign activities) Verba และ Nie ได้อธิบายถึงกิจกรรมประเภทนี้ว่า หมายถึงการชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน การทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น การเข้าร่วมการประชุมหรือการ

ชุมนุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมือง และผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งและการเป็นสมาชิกชมรมทางการเมือง ซึ่งบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ เรียกว่า "ผู้ต่อสู้ทางการเมือง" (gladiators) ซึ่งจะทำงานหนักมากที่สุดในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็น "ผู้ชม" (spectator) ซึ่งคอยตัดสินว่าใครจะชนะในการแข่งขันทางการเมือง

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของ Huntington และ Nelson แล้วพบว่า Huntington และ Nelson ได้ร่วมเอารูปแบบของการลงคะแนนเสียง และการรณรงค์หาเสียงไว้ด้วยว่า "กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง" (electoral activities) ซึ่งจะหมายถึงการกระทำใดที่มีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดผลต่อการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการลงคะแนนเสียง การช่วยหาเสียงเลือกตั้ง การประกาศสนับสนุนผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง เป็นต้น

จากการศึกษาของมิลแบรทพบว่า ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบนี้มีน้อยมาก ในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริงที่เข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ จัดอยู่ในประเภทพวกนักสู้ (gladiators) นั้นเอง

3. กิจกรรมของชุมชน (community activities) คือการสร้างกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำตนร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม บุคคลจะเข้าร่วมทำตนเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นในกลุ่มหรือองค์การเหล่านี้ ซึ่งเป็นองค์การที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะ แต่ไม่ใช่องค์การของรัฐบาล

Huntington เรียกการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ว่าเป็นกิจกรรมเชิงองค์การ (organizational activities) ซึ่งหมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ของกลุ่มองค์การที่มีเป้าหมายสำคัญและเด่นชัดในการเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ หรือปัญหาเฉพาะเรื่อง หรือผลประโยชน์และปัญหาทั่ว ๆ ไปก็ได้ การที่บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์การประเภท

นี้ แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลด้วยตนเองก็ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง

ผู้ที่มีบทบาทในชุมชนในลักษณะนี้ Milbreath ให้ความเห็นว่า มีลักษณะคล้ายกับเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงและมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูง เช่นเดียวกัน ที่แตกต่างกันคือผู้ที่มีบทบาทในชุมชนในลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องกับพรรคและการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้ที่มีบทบาทในพรรคการเมืองโดยตรง

4. การชักจูง (lobbying) เป็นความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำพรรคการเมือง เพื่อเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจหรือปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชน มักอยู่ในรูปของการกระทำเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านร่างกฎหมายหรือนโยบายกันใดอันหนึ่งโดยเฉพาะ

5. การประท้วง (protestors) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับที่ยังตั้งต้นเรียกว่า การใช้ความรุนแรง (violence) ซึ่งหมายถึง ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยการก่อให้เกิดความเสียหายทางกายภาพ (physical damage) ต่อบุคคลและทรัพย์สิน

Milbreath อธิบายว่า ขอบเขตของกิจกรรมในรูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดการจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณชน ถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วงเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาลและการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. ผู้สื่อข่าวสาร (communicators) หมายถึงการที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ส่งคำประท้วงต่อการดำเนินงานที่เห็นว่าไม่ดี

รวมถึงการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาล เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นไปยัง หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่าง ๆ ลักษณะของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนด้านวาทะระหว่างบุคคล (verbal interchange) และผู้ที่จะมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์การศึกษาที่สูงพอสมควร มีการรับรู้ข่าวสารในระดับสูงและมีความสนใจทางการเมืองสูงด้วย ผู้สื่อข่าวสารการเมืองจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า "พวกเจ้าหน้าที่พรรค" หรือ "ผู้รักชาติ" แต่จะไม่แสดงออกด้วย "กิจกรรมการประท้วง"

ซึ่งนอกจากจะพิจารณาจำแนกเป็นรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว นักวิชาการยังให้ความสนใจต่อระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมักจะใช้รูปแบบที่แตกต่างกันของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ทรังก์ สีนส์วี่ (2518 : 110) จัดระดับต่าง ๆ ที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง
3. ช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น แจกใบปลิว
4. การเข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์เกี่ยวกับข่าวการเมือง ถกเถียงปัญหาทางการเมือง
5. ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
6. ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมืองเลย

หรืออาจจะแบ่งเป็นระดับคร่าว ๆ แบบของ Campbell (Campbell 1975 :

22) คือ

1. ระดับสูง ได้แก่ การลงคะแนนเสียงและเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย
2. ระดับกลาง ได้แก่ ไปลงคะแนนเสียงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น
3. ระดับต่ำ ได้แก่ ไม่ลงคะแนนเสียงและไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ เลย

ในการวิจัยครั้งนี้ จะไม่จัดระดับความสูงต่ำของกิจกรรม แต่จะศึกษาถึงระดับพฤติกรรม การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละรูปแบบ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อการวิจัยได้ดังนี้คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ขอบเขตของกิจกรรมได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. การติดตามข่าวสารทางการเมือง ขอบเขตของกิจกรรมได้แก่ การอ่านข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจสังคมในหนังสือพิมพ์ หรือวารสาร ข่าววารสาร ข่าวสารการเมืองต่าง ๆ การดูข่าวสารทางการเมืองทางโทรทัศน์ หรือรับฟังทางวิทยุกระจายเสียง รวมทั้งการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจสังคม กับเพื่อนหรือภายในครอบครัว
3. การเข้าสังกัดกลุ่มเพื่อมีบทบาทในชุมชนหรือบทบาทอื่น ๆ ขอบเขตของกิจกรรมคือการเข้าสังกัดกลุ่ม สมาคม องค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือหลาย ๆ องค์กรที่มีเป้าหมายต่าง ๆ กัน การเข้าร่วมพัฒนาชุมชนกับบุคคลอื่น
4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ขอบเขตของกิจกรรมรวมคือ การเขียนจดหมายติดต่อ โทรศัพท์ หรือเข้าพบด้วยตนเองต่อตัวราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน
5. กิจกรรมหาเสียงเลือกตั้ง ขอบเขตของกิจกรรมคือ การชักชวนผู้อื่นให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยโฆษณาหาเสียง การเข้าช่วยงานหรือร่วมประชุมทางการเมืองกับนักการเมืองหรือพรรคการเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล

สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อมอาจจะมาจาก การสื่อสาร การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การประชุมหรือการเจรจา ซึ่ง Milbreath กล่าวว่าสิ่งเร้าทางการเมืองมากขึ้น คนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และแต่ละคนมีความสามารถในการรับข่าวสารการเมืองแตกต่างกันไป นอกจากนั้น บุคคลจะเลือกสิ่งเร้าความรู้สึกเกี่ยวกับการเมืองเพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ กัน

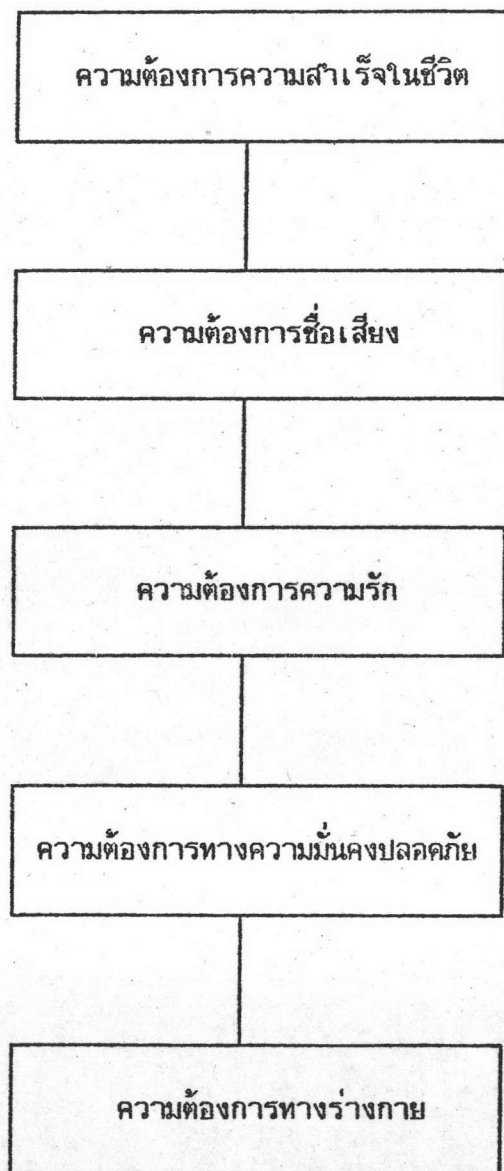
แรงจูงใจ

Talcott Parsons (Parsons 1960 : 18) ปรมาจารย์ทางสังคมศาสตร์ ท่านหนึ่งกล่าวว่า การวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ทางสังคมศาสตร์ คือ การนำเอาการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับ "แรงจูงใจของมนุษย์" (human motivation) มาใช้ให้เป็นประโยชน์ แรงจูงใจมีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคนจะเกิดขึ้นได้เพราะมีแรงจูงใจให้กระทำ ซึ่งอาจมีทั้งภายนอกและภายในของแต่ละบุคคล มูลเหตุจูงใจที่วนั้นเกิดขึ้นจากความต้องการ (needs) ซึ่งเป็นธรรมชาติทุกรูปทุกนาม การศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจเป็นการทำความเข้าใจความต้องการที่จำเป็นเบื้องต้นของมนุษย์ (human's basic needs) เมื่อบรรลุความต้องการในสิ่งที่จำเป็นในขั้นแรก ความต้องการดังกล่าวของบุคคลก็จะมีสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงลำดับขั้นสูงสุด

Dale S. Beach (Beach 1969 : 15-16) กล่าวว่าแรงจูงใจหมายถึง ความเต็มใจที่จะใช้พลังเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมาย (goal) หรือรางวัล (reward) การจูงใจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการกระทำของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ยุให้คนไปถึงซึ่งวัตถุประสงค์ที่มีสัญญาเกี่ยวกับรางวัลที่ได้รับ

ชูป กาญจนประกร กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง การกระตุ้นหรือเร้าเป็นเครื่องช่วยให้การกระทำสำเร็จลุล่วงไป (ชูป กาญจนประกร 2518 : 79)

สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความพยายามที่จะให้ผู้อื่นแสดง
ออกหรือปฏิบัติตามต่อสิ่งจูงใจ สิ่งจูงใจอาจมีได้ทั้งภายในและนอกตัวบุคคลนั่นเอง แต่มูลเหตุ
จูงใจอันสำคัญของบุคคล คือ ความต้องการ (สมพงษ์ เกษมสิน 2516 : 414)

รูปที่ 2.1 : ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์

ทฤษฎีของ Maslow มีสมมุติฐานเบื้องต้น 4 ข้อด้วยกันคือ

1. เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใด ได้รับการตอบสนองหรือถูกทำให้พอใจแล้ว ความต้องการนั้นจะไม่ใช่ตัวกระตุ้นหรือตัวแรงจูงใจต่อไป แต่จะมีความต้องการในระดับสูงขึ้นไปอีก
2. โครงสร้างหรือข่ายของความต้องการสำหรับคนส่วนใหญ่ ยุ่งยากสลับซับซ้อน มีจำนวนมากมายที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคน
3. โดยทั่วไปความต้องการในระดับที่สูงกว่าจะไม่เกิดขึ้น หากความต้องการในระดับที่ต่ำกว่ายังไม่ได้รับการตอบสนองหรือถูกทำให้พอใจ
4. มีวิธีการต่าง ๆ มากมายที่จะทำให้ความต้องการในระดับสูงกว่าได้รับการตอบสนองมากกว่าความต้องการในระดับที่ต่ำกว่า

Harold Lasswell ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความต้องการการยกย่องว่าเป็นตัวการที่ชักนำให้ผู้นำทั้งหลายแสวงหาอำนาจหรือแสวงหาตำแหน่งที่ทรงอิทธิพล ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ได้ประเมินความสามารถของตนเองกับสภาพการณ์ของสังคม นั้น ๆ ว่าตัวเองมีความสำคัญเหนือกว่าตำแหน่งที่มีอยู่และพอเพียงกับตำแหน่งที่สูงกว่า

ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

นักจิตวิทยามีชื่อเสียงทางด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในฐานะผู้บุกเบิกมีอยู่ 2 คน คือ David McClelland และ J.M. Atkinson คำว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ ความต้องการของบุคคลในอันที่จะพ้นฝ่าอุปสรรค ต้องการ ให้งานให้บรรลุจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แข่งขันกันด้วยมาตรฐานกันดีเยี่ยม หรือทำให้ดีกว่าบุคคลอื่น รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและวิตกกังวลเมื่อประสบความล้มเหลว

Atkinson เสนอว่า แนวโน้มในการทำงานให้ได้ผลสำเร็จเป็นสภาพจูงใจที่เรียนรู้ได้ พลังของแรงจูงใจนี้สัมพันธ์กับความสนใจที่บุคคลมีเกี่ยวกับงานและการกระทำที่สัมพันธ์กับเขา ดังนั้น แนวโน้มต้องการประสบผลสำเร็จจึงแปรผันไป แตกต่างกันไปตาม

บุคคล แสดงว่าบุคคลแต่ละคนจะมีพลังการจูงใจในการต้องการผลสำเร็จแตกต่างกัน แม้แต่บุคคลเดียวกันก็ยังสามารถแปรไปตามสถานการณ์อีกด้วย แสดงว่าบุคคลคนเดียวกันอยู่ในสถานการณ์ ต่างกันก็จะมีแรงจูงใจในการต้องการผลสำเร็จต่างกันด้วย

เมื่อกล่าวโดยสรุปในการศึกษาเรื่องผู้นำศาสนาอิสลาม ก็กับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนี้ รูปโครงสร้างของการเป็นผู้นำของศาสนาอิสลาม จะเป็นในรูปแบบผู้นำแบบบิดาหรือญาติผู้ใหญ่ ซึ่งคนในชุมชนจะให้การยอมรับผู้นำศาสนาอิสลามทั้งด้านวิญญู คุญญู และประสิทธิภาพงานที่ผ่านมาโดยตลอด และส่วนใหญ่ผู้นำศาสนาอิสลามดำรงตำแหน่งอยู่เป็นเวลานาน จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจในหลายเรื่องของชุมชนมุสลิม เป็นส่วนรวมตลอดมา ส่วนค่านิยมทางสังคม เศรษฐกิจ และอาชีพ เป็นตัวชีวิตให้กับผู้นำศาสนาอิสลาม เป็นส่วนประกอบในการยอมรับตัวผู้นำศาสนาอิสลาม.